

**LIETUVOS RESPUBLIKOS AKCIZŲ ĮSTATYMO NR. IX-569 9, 37 IR 39 STRAIPSNIŲ
PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO
AIŠKINAMASIS RAŠTAS**

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai

Lietuvos Respublikos akcizų įstatymo Nr. IX-569 9, 37 ir 39 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas (toliau – Įstatymo projektas) parengtas, atsižvelgiant į tai:

- nuo 2024 m. sausio 1 d. įsigaliojęs gazolių naudojimas tik žemės ūkio technikoje (įskaitant traktorius) iš esmės apribojo galimybes žemės ūkio bendrovėms ir ūkininkams naudotis jiems Vyriausybės nustatytais gazolių naudojimo kvotomis. Gazolių naudojimas žemės ūkio veikloje yra leidžiamas, neviršijant nustatytų kvotų. Tačiau dalis ūkininkų ir žemės ūkio bendrovių, kurios neturi ir nenaudoja žemės ūkio technikos, bet naudoja ar nuomoja kitas transporto priemones, neturi galimybės pasinaudoti nustatyta kvota, kadangi Akcizų įstatymas nustato gazolių naudojimą tik žemės ūkio technikoje;

- nuo 2024 m. sausio 1 d., panaikinus akcizo lengvatą, naftos dujoms ir dujiniam angliavandeniliams taikomas 304,10 euro už toną produkto akcizo dydis turi esminį poveikį tarifams, kurie nustatyti vartotojams už centralizuotai tiekiamas suskystintas naftos dujas bei buitįje naudojamoms suskystintoms naftos dujoms, išpilstytoms į dujų balionus. Taikant nustatytą akcizo dydį, papildoma dedamoji prie 2024 m. laikotarpiui nustatytų centralizuotai tiekiamų suskystintų naftos dujų kainų buitiniams vartotojams prisidėjo nuo 0,72 Eur/m³ iki 0,80 Eur/m³ (priklausomai nuo tiekėjo), o prie dujų baliono kainos papildoma dedamoji prisidėjo 7,67 Eur. Verslo reikmėms naudojant naftos dujas ir dujinius angliavandenilius, poveikis sąnaudų didėjimui taip pat yra, tačiau konkretus dydis priklauso nuo suvartojamo šių dujų kiekio ūkinėje veikloje.

Įstatymo projekto tikslas – suteikti galimybę visiems ūkininkams pasinaudoti jiems nustatyta gazolių panaudojimo kvota, kuri reglamentuojama įgyvendinamaisiais teisės aktais, taip pat patikslinti naftos dujoms ir dujiniam angliavandeniliams taikomą akcizo dydį, atsižvelgiant į jų poveikį vartotojams ir verslui. Pabrėžtina, kad naftos dujų ir dujinių angliavandenilių akcizui taikyta lengvata nuo 2024 m. sausio 1 d. panaikinta, atsižvelgiant į Europos Komisijos rekomendaciją Lietuvai atsakyti aplinkai ir klimatui žalingų subsidijų.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Įstatymo projektą parengė Vyriausybės kanceliarijos Ekonomikos politikos grupė (vadovė Lina Liubauskaitė, tel. +370 5 209 8809), bendradarbiaudama su Aplinkos ministerija, Finansų ministerija, Žemės ūkio ministerija, Valstybine mokesčių inspekcija, Valstybine energetikos reguliavimo taryba.

3. Kaip šiuo metu reguliuojami Įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai

Šiuo metu Lietuvos Respublikos akcizų įstatyme nustatyti akcizų tarifai:

- gazoliams, skirtiems naudoti žemės ūkio veiklos, įskaitant akvakultūros ar verslinės žvejybos vidaus vandenyse veiklą, subjektams žemės ūkio produktų gamybai naudojamoje žemės ūkio technikoje (įskaitant traktorius), žvejybos laivų varikliuose, taikomas 60 eurų už 1 000 litrų produkto akcizų tarifas, per vienus metus neviršijant Vyriausybės nustatytų gazolių kiekių. Šioje dalyje gazolių kiekis nurodytas esant jų 15 °C temperatūrai. Šioje dalyje nustatytos lengvatos taikymo tvarką nustato Vyriausybė ar jos įgaliota institucija;

- naftos dujoms ir dujiniam angliavandeniliams (išskyrus gamtines dujas) taikomas 304,10 euro už toną produkto akcizų tarifas.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

Įstatymo projektu siūloma tikslinti šias nuostatas ir jas išdėstyti taip:

- išbraukti Akcizų įstatymo 37 straipsnio 3 dalyje žodžius „naudojamoje žemės ūkio technikoje (įskaitant traktorius), žvejybos laivų varikliuose“ ir šią dalį išdėstyti taip: „3. Gazoliams, skirtiems naudoti žemės ūkio veiklos, įskaitant akvakultūros ar verslinės žvejybos vidaus vandenyse veiklą, subjektams žemės ūkio produktų gamybai, taikomas 60 eurų už 1 000 litrų produkto akcizų tarifas, per vienus metus neviršijant Vyriausybės nustatytų gazolių kiekių. Šioje dalyje gazolių kiekis nurodytas esant jų 15 °C temperatūrai. Šioje dalyje nustatytos lengvatos taikymo tvarką nustato Vyriausybė ar jos įgaliota institucija.“;

- pakeisti nuo 2024 m. sausio 1 d. taikomą akcizo dydį naftos dujoms ir dujiniams angliavandeniliams ir akcizo dydį nustatyti atskiroms vartotojų kategorijoms (Pakeisti 39 straipsnis):

„1. Naftos dujoms ir dujiniams angliavandeniliams (išskyrus gamtines dujas), jeigu minėtame straipsnyje nenustatyta kitaip, taikomas 304,10 euro už toną produkto akcizų tarifas.

2. Naftos dujoms ir dujiniams angliavandeniliams (išskyrus gamtines dujas), kai jie naudojami kaip šildymui skirtas kuras, išskyrus šio straipsnio 3 dalyje nurodytą atvejį, taip pat šildymui skirtoms naftos dujoms ir dujiniams angliavandeniliams, išpilstytiems į dujų balionus, taikomas 41 euro už toną produkto akcizų tarifas.

3. Naftos dujoms ir dujiniams angliavandeniliams (išskyrus gamtines dujas), kai jie naudojami kaip šildymui skirtas kuras verslo reikmėms (šiam įstatyme naftos dujų ir dujinių angliavandenilių (išskyrus gamtines dujas) kaip šildymui skirtu kuro naudojimas verslo reikmėms suprantamas taip, kad juos naudoja asmuo, vykdamas ekonominę veiklą, apibrėžtą Pridėtinės vertės mokesčio įstatyme), taikomas 41 euro už toną produkto akcizų tarifas.“

Šiais pakeitimais siekiama užtikrinti ūkininkams galimybę naudoti gazolius ne tik žemės ūkio technikoje, bet ir kitose transporto priemonėse, kurios naudojamos žemės ūkio veikloje ir žemės ūkio produktų gamyboje, taip pat, nustatyti akcizo dydį, kuris atitiktų daugelio ES šalių praktiką, neturėtų neigiamos įtakos buitiniams vartotojams ir verslui, ir nustatyti taršaus kuro naudojimo ekonominę priemonę.

Siūlomas 41 euro už toną produkto akcizo dydis grindžiamas ES direktyva 2003/96/EB, kurioje įtvirtinti minimalūs energijos šaltinių apmokestinimo lygiai bei pramoniniai ir komerciniai tikslai, kuriems, vadovaujantis direktyvos nuostatomis, galima taikyti šias minimalias ekonomines priemones. Akcizo dydis siūlomas įvertinus ES šalių praktiką ir nustatytus akcizų dydžius naftos dujoms ir dujiniams angliavandeniliams. Siekiant atsižvelgti į klimato kaitos tikslus ir skatinti ekonominėmis priemonėmis keisti taršų kurą į mažiau taršų, siūloma nekeisti CO₂ dedamosios, kuri įsigaliojūt ir būtų taikoma 2025 m. ir proporcingai būtų didinama. Teikiant siūlymą dėl akcizo dydžio naftos dujoms ir dujiniams angliavandeniliams, įvertinti kitoms taršaus kuro rūšims nustatytas akcizo dydis ir jų pokytis iki 2030 m. Atsižvelgiant į ES direktyvos reikalavimus, į kitų ES šalių taikomą praktiką, kitoms kuro rūšims nustatytų akcizų dydžius, klimato kaitos tikslus, siūloma buitiniams ir verslo reikmėms naudojamoms naftos dujoms ir dujiniams angliavandeniliams taikyti 41 euro už toną produkto akcizo dydį.

Šis kuras naudojamos vykdamas skirtingas veiklas, t. y. gaminant šilumą, tiekiant centralizuotai buitiniams ir nebutiniams vartotojams, pramonės ir komercinėje veikloje. Vertinant veiklos pobūdį, buitinių ir nebutinių vartotojų naudojami kuro kiekiai skiriasi. Taip pat skiriasi ir aptarnavimo būdas. Buitiniai vartotojai dujų balionais apsirūpina patys, šildymui ir maisto ruošimui naftos dujos tiekiamos centralizuotai, o centralizuotai tiekiamų suskystintų naftos dujų kainas buitiniams vartotojams kasmet tvirtina Valstybinė energetikos reguliavimo taryba. Nebuitiniai vartotojai arba verslo reikmėms naudojamos naftos dujos planuojamos konkrečios veiklos vykdytojo, planuojami kiekiai skiriasi nuo buitiniams vartotojams tiekiamų naftos dujų kiekių. Taip pat nebutiniams vartotojams, verslui 2025 m. pradedama taikyti CO₂ dedamoji. Atsižvelgiant į tai ir siekiant iš anksto parengti atskiras akcizų taikymo naftos dujoms ir dujiniams angliavandeniliams tvarkas, Įstatymo projekte siūloma atskirti akcizus pagal vartotojų kategorijas, t. y. buitiniams vartotojams ir verslui, nežiūrint į tai, kad 2024 m. laikotarpiui siūloma taikyti vienodą akcizo dydį abiem vartotojų kategorijoms.

Įstatymo projekte siūloma nustatyti, kad naujas akcizo dydis įsigaliotų 2024 m. kovo 1 d. Atsižvelgiant į tai ir siekiant išvengti papildomų procedūrų, kai Vyriausybė turėtų rengti nutarimo projektą ir įgalioti valstybės instituciją (šiuo konkrečiu atveju Valstybinę mokesčių inspekciją), siūloma Įstatymo projekte nurodyti centrinį mokesčių administratorių (Valstybinę mokesčių inspekciją), kuri galėtų per maksimaliai trumpą laiką priimti reikalingus įgyvendinamuosius teisės aktus.

Įstatymo projektu siekiama užtikrinti galimybes pasinaudoti Vyriausybės nustatomomis gazolių kvotomis visiems ūkininkams, tiek naudojantiems žemės ūkio techniką, tiek naudojantiems kitas transporto priemones žemės ūkio veikloje ir žemės ūkio produktų gamyboje. Taip pat nuo 2024 m. sausio 1 d. taikomas akcizas 304,10 euro už toną produkto naftos dujoms ir dujiniams angliavandeniliams turi didelį poveikį dėl papildomos kainos, kuri prisideda prie verslo reikmės naudojamų suskystintų naftos dujų, dujų baliono kainos ir centralizuotai tiekiamų suskystintų naftos dujų kainos buitiniams vartotojams. Siekiant sumažinti poveikį kainoms, įvertinus socialinį, ekonominį ir aplinkosauginį interesus, Įstatymo projekte siūloma sumažinti akcizo dydį ir taikyti 41 euro už toną produkto akcizą. Atsižvelgiant į tai, siūloma sumažinto akcizo dydį taikyti nuo 2024 m. kovo 1 d., vadovaujantis Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo 3 straipsnio 4 dalies nuostatomis.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant Įstatymo projektą toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Poveikis buitinių vartotojų tarifams, taikant siūlomą nustatyti akcizo dydį: papildoma dedamoji prie tarifo sudarys 10–11 ct/m³ vietoj šiuo metu esamos papildomos dedamosios 72–80 ct/m³.

Poveikis dujų baliono kainai, taikant siūlomą nustatyti akcizo dydį: papildomai prie dujų baliono kainos prisidės 1,04 euro vietoj šiuo metu 7,67 euro.

Poveikis biudžetui, taikant siūlomą nustatyti akcizo dydį:

Akcizų tarifo sumažinimo poveikis biudžeto pajamoms, mln. eurų

Akcizų tarifas, Eur/t		Poveikis biudžeto pajamoms, mln. eurų		
		2024	2025	2026
Galiojantis	304,1	15*	17	17
Nuo 2024-03-01	41	-10,7	-14	-14

*Suma mažesnė nei 2025 m. ir vėlesniais metais dėl akcizų mokėjimų ypatumų ir atsargų kaupimo

6. Kokią įtaką priimtas įstatymas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai

Siūlomas Įstatymo nuostatų pakeitimas poveikio kriminogeninei situacijai neturės.

7. Kaip įstatymo įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Priimto Įstatymo projekto įgyvendinimas, tikėtina, sumažins ūkio subjektų, savo veikloje naudojančių energinius produktus, t. y. naftos dujas ir dujinius angliavandenilius, veiklos sąnaudas.

Tačiau pabrėžtina, kad verslas turi investuoti į atsinaujinančios energijos išteklių plėtrą, didinti atsinaujinančios energijos panaudojimo balansą veikloje ar ieškoti kitų alternatyvių kuro rūšių, kurios yra mažiau taršesnės. Vertinant įtaką konkurencingumui, labai svarbu, kaip verslas, įskaitant žemės ūkio sektorių, greitai ir sėkmingai sugebės pasinaudoti teikiama parama ir prisitaikyti prie naujų sąlygų bei bendrų ir globalių klimato kaitos iššūkių.

8. Ar Įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams

Įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams.

9. Įstatymo įtraukimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius

galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Papildomai naujų įstatymų ar galiojančių įstatymų pakeitimų priimti nereikės.

10. Ar Įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o Įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymo projektas parengtas laikantis Valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymo reikalavimų ir atitinka bendrinės lietuvių kalbos normas.

11. Ar Įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir ES dokumentus

Įstatymo projekto nuostatos neprieštarauja ES dokumentams ir Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijai.

12. Jeigu įstatymui įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti

Įstatymo įgyvendinimui Valstybinė mokesčių inspekcija (centrinis mokesčių administratorius) turės nustatyti akcizų lengvatų šildymui skirtoms naftos dujoms ir dujiniams angliavandeniliams (išskyrus gamtines dujas) taikymo tvarką.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais)

Poveikis biudžetui, taikant siūlomą nustatyti akcizo dydį:

Akcizų tarifo sumažinimo poveikis biudžeto pajamoms, mln. eurų

Akcizų tarifas, Eur/t		Poveikis biudžeto pajamoms, mln. eurų		
		2024	2025	2026
Galiojantis	304,1	15*	17	17
Nuo 2024-03-01	41	-10,7	-14	-14

*Suma mažesnė nei 2025 m. ir vėlesniais metais dėl akcizų mokėjimų ypatumų ir atsargų kaupimo

14. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Įstatymo projektas parengtas bendradarbiaujant su Aplinkos ministerija, Finansų ministerija, Žemės ūkio ministerija, Valstybine mokesčių inspekcija, Valstybine energetikos reguliavimo taryba.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis
„Akcizai“, „gazoliai“, „naftos dujos ir dujiniai angliavandeniliai“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Nėra.